

Kultur akademi

MENNESKERETTIGHEDER OG FANGENSKAB I NAZISMEN

UDGIVERE

04/2019

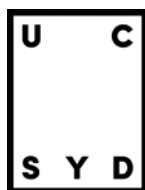
KursKultur

★ Region Sønderjylland-Schleswig
Regionskontor & Infocenter

📍 Lyren 1
DK-6330 Padborg

☎ +45 74 67 05 01
☎ +45 74 67 05 21

🌐 www.region.de
🌐 www.kulturfokus.de
🌐 www.pendlerinfo.org

📍 Center for Undervisningsmidler
Lembkesvej 7
DK-6100 Haderslev

☎ +45 7266 5930
@ ucsyd@ucsyd.dk
🌐 www.ucsyd.dk

📍 Nationalmuseet
Frøslevlejrens Museum
Lejrvejen 83, barak H6
DK-6330 Padborg

☎ +45 4120 6053
@ froslevlejrensmuseum@natmus.dk
🌐 www.natmus.dk

📍 KZ-Gedenkstätte Husum-Schwesing
Engelsburg 10
D-25813 Schwesing

☎ +49 4841 8973 0
@ kulturamt@nordfriesland.de
🌐 www.kz-gedenkstaette-husum-schwesing.de/

STØTTEHENVISNING

KursKultur er finansieret af Interreg Deutschland-Danmark med midler fra Den Europæiske Fond for Regionaludvikling. KursKultur finansieres desuden med støtte fra de regionale partnere, de regionale idrætsorganisationer, UC Syddanmark, Kulturregion Vadehavet, Kulturministeriet og Ministerium für Bildung, Wissenschaft und Kultur des Landes Schleswig-Holstein.

www.interreg5a.eu | www.kulturakademi.dk

BILLEDER

Tim Riediger (Cover, 3, 5-6, 7, 8-9, 13, 15-22)
AEMR: (10)
Frøslevlejren: (12,14)

FORFATTERE

Janine Doerry, KZ-Gedenkstätte Husum-Schwesing
Jürgen Hansen, KZ-Gedenkstätte Husum-Schwesing
Dennis Larsen, Nationalmuseet Frøslevlejrens Museum

REALISATION & REDAKTION

Birgitte Boelt – UC Syd
Angela Jensen – KursKultur
Susanne Ries – KursKultur

KONZEPTION & GESTALTUNG GRAFIK & LAYOUT

FRESH!KONZEPT GmbH

Maike Liepolt
Mühlendamm 21, Flensburg
www.freshkonzept.de

FORORD

Temaerne sprog, kultur og skole har altid haft en stor betydning i Region Sønderjylland-Schleswig. I de sidste 15 år er der blevet iværksat og støttet mange dansk-tyske projekter. Borgernes møde hen over grænser stod og står stadigvæk i fokus ved det grænseoverskridende samarbejde. Region Sønderjylland-Schleswigs Interreg-projekt KursKultur er et paraplyprojekt, der støtter projekter hen over grænsen indenfor kultur, sprog, børn og unge, fritid og sport. Desuden har KursKultur etableret Kulturakademi for at skabe kontakt mellem skoler og museer. Sammen udvikles der læringsforløb og undervisningsmaterialer. Elever fra begge lande besøger et dansk og et tysk museum og løser sammen forskellige opgaver. På denne måde styrkes elevernes interkulturelle kompetencer og

sprogfærdigheder. Det nærværende undervisningsmateriale kan bruges af skoleklasser til forberedelse af museumsbesøg i hjem- og nabolandet.

Dette temahæfte fra museumspartnerne Frøslevlejrens Museum og KZ-Gedenkstätte Husum-Schwesing kan både downloades og fås i en printet version. Kulturakademi er en grænseoverskridende læringsportal for skoler og dagtilbud. På hjemmesiden vil museernes pædagogiske tilbud blive præsenteret, og der vil være forslag til materialer og aktiviteter, som skal motivere til at lære nabosproget. Har I brug for hjælp til at finde en partnerklasse eller til at dække transportomkostninger, så kontakt os gerne.

Team KursKultur

SÅDAN: ARBEJDER DU MED TEMAHÆFTET

Velkommen til Kulturakademi! Temahæftet „Menneskerettigheder og fangenskab i nazismen“ er tænkt til brug i forberedelses- og efterbehandlingsfasen i forbindelse med et besøg på Frøslevlejrens Museum og mindstedet KZ-Gedenkstätte Husum-Schwesing.

Hæftet indeholder materiale, som kan indgå i undervisningen om emner som menneskerettigheder, kz-lejre og erindringskultur. Derudover får du idéer til, hvordan du med afsæt i interkulturelle aspekter kan forberede og følge op på besøget af de to erindringssteder nord og syd for grænsen sammen med eleverne. Du kan bruge temahæftet i et samarbejde med en dansk eller tysk klasse, men også arbejde med det uden partnerklasse.

Modsnævningsforholdet mellem menneskerettigheder på den ene side og fratagelse af rettigheder, tvangsdeportation og fangenskab på den anden udgør den røde tråd i temahæftet. Vi nærmer os de historiske

steder Frøslev og Husum-Schwesing gennem en mands personlige historie, som var fange i begge lejre lige efter hinanden. Menneskerettighederne bliver på den måde holdt op mod historien bag deportationen fra Danmark til Tyskland og mod efterhistorien.

*Frøslevlejrens Museum &
KZ-Gedenkstätte Husum-Schwesing*

INHALT

02 Kolofon

03 Forord

03 Sådan arbejder du med temahæftet

04 Indhold

05 Målgruppe

06 Læringsmål / Tidsplan

07 Introduktion til temaet

08 A) Før besøget

- 08 Hvordan kan I arbejde med emnet i klassen?
 - 09 Hvordan forbereder jeg mig på museumsbesøget?
 - 10 FN's Verdenserklæring om Menneskerettigheder
 - 11 Nationalsocialisme: Bekæmpelse af modstandere samt raceideologi
 - 12 Nationalsocialisme: Anden Verdenskrig
 - 13 Benjamin Mørch (kortfattet biografi)
 - 14 Frøslevlejrens historie 1944-45
 - 15 KZ-udelejren Husum-Schwesing
-

16 B) Under besøget

- 16 Frøslevlejrens Museum
 - 17 KZ-Gedenkstätte Husum-Schwesing
-

18 C) Efter besøget

- 18-19 Opgaver til opfølgning
-

20 Om Frøslevlejrens Museum

21 Om KZ-Gedenkstätte Husum-Schwesing

22 Baggrundsmateriale

MÅLGRUPPE

Hvor gamle skal eleverne være?

På dansk side egner forløbet sig til elever på 8.-10. klassetrin og på tysk side til elever på fællesskolens 9. klassetrin. Det vil dog også være hensigtsmæssigt at gennemføre forløbet med gymnasieelever. Besøget på mindestederne forudsætter, at eleverne kan forholde sig til temaet og reflektere over hændelserne og sætte dem i relation til

nutiden. For at få størst udbytte af museumsbesøgene, bør gruppen højst være på 30 personer. Det vil derfor være en god idé at dele klasserne, så den ene halvdel besøger det danske mindested og den anden halvdel det tyske. Næste dag vil der så blive byttet.

LÆRINGSMÅL

Undervisningsforløbet tager højde for Forenklede Fælles Mål historie.

Der gælder følgende læringsmål:

- Eleven kan læse og forstå forskellige former for kilder (tekster, billeder, diagrammer og kort).
- Eleven kan læse øjenvidneberetninger og er i stand til at analysere dem i forhold til konkrete spørgsmål.
- Eleven lærer leveforholdene i lejrene at kende og grundene til, at lejrene var så forskellige.
- Eleven har kendskab til fagbegreberne deportation og koncentrationslejr.
- Eleven kan sætte begivenhederne i relation til menneskerettighederne og erkende deres værdi for nutiden.
- Gennem interaktionen med eleverne fra nabolandet udvikler eleven interkulturelle kompetencer.

TIDSPLAN

A

Forberedelse

B

Museumsbesøg

C

Opfølgning

Frøslevlejrens Museum

Læringsforløbet ved Frøslevlejrens Museum kræver:

4-5 timer

1 dag

2 timer

KZ-Gedenkstätte Husum-Schwesing

Læringsforløbet ved KZ-Gedenkstätte Husum-Schwesing kræver:

4-5 timer

1 dag

2 timer

INTRODUKTION TIL TEMAET

„Menneskerettigheder og fangenskab i nazismen“ er et undervisningsforløb til historieundervisningen, som er udviklet af museumspersonalet ved KZ-Gedenkstätte Husum-Schwesing og Frøslevlejrens Museum, UC Syd og Interreg-projektet KursKultur under Region Sønderjylland-Schleswig. Eleverne skal så vidt muligt også klædes sprogligt på til mødet.

Det fælles undervisningsforløb og museumsbesøgene skal udstyre eleverne med en historisk basisviden om KZ-Gedenkstätte Husum-Schwesing og Frøslevlejrens Museum og give dem et indtryk af, hvordan de to steders historie hænger sammen. Der findes således en række mennesker, som først har siddet fængslet i den ene lejr og derefter i den anden. Via samarbejdet mellem de to mindsteder fungerer de således som eksterne læringsmiljøer for eleverne med baggrundsinformation om de autentiske steders historie, forslag til forberedelses- og efterbehandlingsfasen og planlægningen af de to besøg. Det drejer sig i den forbindelse om spørgsmål til udstillingerne, kommunikationen på nabosproget og udviklingen af interkulturelle kompetencer i de dansk-tyske arbejdsgrupper. Undervisningsmaterialet behandler desuden emnerne „fratagelse af fangernes rettigheder“ og „menneskerettigheder“. I undervisningsforløbet kan eleverne lære „FN's Verdenserklæring om Menneskerettigheder“ at kende og drage paralleller mellem fortid og nutid.

Lejrene i Frøslev og Husum-Schwesing blev begge oprettet i 1944, men på vidt forskellige forudsætninger. Frøslevlejren blev til efter lange forhandlinger med den tyske besættelsesmagt for at forhindre danske statsborgere i at blive deporteret til tyske koncentrationslejre. I perioden fra august 1944 til maj 1945 passerede ca. 12.000 danske fanger Frøslevlejren. Lejren i Husum-Schwesing fungerede kun som udelejr for koncentrationslejren Neuengamme tæt på Hamburg i tre måneder, fra september til december. I den periode havde lejren 2.600 fanger. Mænd fra mange europæiske lande, der var besat af tyskerne, blev holdt fanget under umenneskelige forhold og skulle udføre tvangsarbejde. I modsætning til i Frøslevlejren omkom mere end 300 fanger i Husum-Schwesing. Mindestedet KZ-Gedenkstätte Husum-Schwesing blev åbnet i 1987 og er blevet udvidet flere gange. Frøslevlejrens Museum, som har eksisteret siden 1969, fik i 2001 status som nationalt mindesmærke.

koncentrationslejre

FØR BESØGET

Hvordan kan I arbejde med emnet i klassen?

Besøgene på de to erindringssteder forudsætter, at eleverne er blevet forberedt på emnet.

1 Introduktion til temaet:

Læreren præsenterer temaet og informerer om de forestående museumsbesøg.

2 Inddeling i grupper:

Eleverne inddeles i grupper af fire, som arbejder sammen i hele undervisningsforløbet. Det er vigtigt, at grupperne skriver deres resultater ned under hele forløbet.

3 Aktivering af forhåndsviden:

Hvad ved I om menneskerettighederne? Desuden bør enkelte artikler fra FN's Verdenserklæring om Menneskerettigheder eller en kortfattet udgave heraf behandles i undervisningen. Firmandsgrupperne kunne f.eks. hver vælge en artikel, som de synes er særlig vigtig.

4 Informationssøgning:

Grupperne finder information om kz-udelejren Husum-Schwesing og Frøslevlejren og besvarer følgende spørgsmål: Hvem oprettede lejren og med hvilket formål? I hvilken periode var lejren i brug? Hvor mange fanger var interneret i den periode? Hvilke lande kom fangerne fra? Hvilken form for arbejde skulle de udføre? Hvordan var arbejds- og leveforholdene?

5 Læs en øjenvidneberetning:

Hver gruppe får tekstuddrag fra Benjamin Mørchs erindringsberetning, som både var interneret i Frøslevlejren og i kz-udelejren Husum-Schwesing. Efter Anden Verdenskrig skrev han sine erindringer som fange ned og offentliggjorde dem i bogen „Mærket for livet“ (1992). Eleverne læser teksten og understreger vigtige tekstpassager. De besvarer derefter følgende spørgsmål: Hvad har Benjamin Mørch oplevet, og hvordan var forholdene i lejrene? Hvorfor hedder bogen „Mærket for livet“?

www.kz-gedenkstaette-husum-schwesing.de/kulturakademie/

6 Præsentation af sig selv på tysk

Eleverne øver følgende sætninger: Ich heiße ..., Ich komme aus..., Ich wohne in ..., Ich bin ... Jahre alt, Ich esse gerne ...

FØR BESØGET

Hvordan forbereder jeg mig på museumsbesøget?

Foruden det historiske tema „Menneskerettigheder og fangenskab i nazismen“ bliver der lagt særlig vægt på den interkulturelle udveksling. For at fremme danske og tyske elevers mulighed for at lære hinanden at kende skal samarbejdet forberedes i god tid.

- 1** De ansvarlige lærere i Danmark og Tyskland anbefales at tage kontakt til hinanden på et tidligt tidspunkt og sørge for, at deres elever får opbygget en korrespondance med hinanden. Til det formål bør lærerne stille sproglige hjælpemidler til rådighed.
- 2** Senere i forløbet kan lærerne tilskynde eleverne til at drøfte spørgsmål omkring menneskerettighederne eller Benjamin Mørch med partnerne i nabolandet.
- 3** Da rundgangen på mindestedet KZ-Gedenkstätte Husum-Schwesing foregår ved hjælp af audioguide, anbefales det, at eleverne medbringer deres smartphones og hovedtelefoner. Man kan lytte til rundgangen derhjemme på forhånd på internetadressen www.audioguide-engelsburg.de
- 4** KZ-Gedenkstätte Husum-Schwesing har kun et mindre lokale med plads til 25 personer. Derfor foregår det meste af dagen udendørs. Husk derfor passende påklædning.
- 5** Omkring 2-3 uger før workshoppen orienterer de deltagende lærere de ansvarlige ved Frøslevlejrens Museum og KZ-Gedenkstätte Husum-Schwesing om elevernes forhåndsviden og særlige interesser.

DECLARATION OF HUMAN RIGHTS

*Adopted and proclaimed by the General Assembly
of the United Nations on the tenth day of
December 1948*

FØR BESØGET

FN's Verdenserklæring om Menneskerettigheder

FN's Verdenserklæring om Menneskerettigheder blev vedtaget i 1948 som en reaktion på nationalsocialismen og rædslerne under Anden Verdenskrig, men ikke kun derfor. Erklæringen gør op med forskelsbehandling af forskellige årsager: race, køn, sprog, religion, politisk eller anden anskuelse, national eller social oprindelse, formueforhold, fødsel eller øvrige forhold. Idéen om universelle menneskerettigheder stammer fra tiden omkring den amerikanske uafhængighedserklæring og den franske revolution.

Verdenserklæringen om Menneskerettigheder er ikke en lovtekst. Menneskerettighederne er snarere den målestok, som enhver stats lovgivning vil skulle måles på. International ret og folkeretten tager ligeledes afsæt i menneskerettighederne.

Den nationalsocialistiske stat udelukkede ved lov en række mennesker fra borgerrettighederne. Den fratog f.eks. jøder og politiske modstandere deres rettigheder, hvilket ganske vist var lovfæstet, men den lovgivning, som var hjemlet heri, var ikke forenelig med idéen om frihed og lighed for alle. Derfor betegnes den nationalsocialistiske stat også som en Unrechts-Staat (uretsstat). Under Anden Verdenskrig overtrådte Tyskland desuden gældende folkeret, f.eks. Landkrigsreglementet, som blev vedtaget i Haag i 1907.

FØR BESØGET

Nationalsocialisme: Bekæmpelse af modstandere samt raceideologi

Nationalsocialisterne kom til magten i Tyskland i 1933. For at undertrykke eventuel modstand, bekæmpede de deres politiske modstandere, herunder særligt socialdemokrater, kommunister og fagforeningsfolk. Til det formål gjorde de både brug af vold og statens magt. De oprettede koncentrationslejre, hvor de spærrede folk inde uden domfældelse, og det var helt vilkårligt, hvor længe de skulle sidde. Det gik ud over dem, som var kritiske over for nationalsocialisterne eller forholdt sig på en måde, som ikke var i overensstemmelse med deres forestillinger.

Nationalsocialisterne mente, at der fandtes menneskeracer, og at den formodede ariske race var bedre og stærkere end alle andre. Derfor gjaldt det ifølge dem om at holde denne „race“ ren, hvorfor mennesker med fysiske eller psykiske handicap blev steriliseret eller slået ihjel. De øvrige „arier“ skulle kun forplante sig med hinanden og under ingen omstændigheder med mennesker af en anden „race“. Hvis man ikke var „arier“, blev man ved lov udstødt af det tyske samfund. Det gjaldt f.eks. mennesker med jødiske bedsteforældre, hvis forfædre var sinti eller roma, eller hvis hudfarve var sort.

FØR BESØGET

Nationalsocialisme: Anden Verdenskrig

Nationalsocialisterne ønskede ikke kun at skabe en ny orden i Tyskland, men også i Europa og i resten af verden. De udvidede deres magtområde gennem annekser og startede Anden Verdenskrig i 1939 med overfaldet på Polen. I 1940 besatte Tyskland først Danmark og Norge og derpå nabolandene mod vest. I de besatte lande opsporede nationalsocialisterne politiske modstandere og medlemmer af modstandsgrupper og sendte dem til Tyskland, hvor de endte i fængsler og koncentrationslejre. Den økonomiske kraft i de besatte lande udnyttede de til at fortsætte deres krig.

I 1941 brød Tyskland Hitler-Stalin Pagten og startede sin udryddelseskrig mod Sovjetunionen, hvor den tyske værnemagt, politiet og SS ikke kun bekæmpede fjendens soldater, men også gik frem mod befolkningen. De tilsidesatte bevidst reglerne om krigsførelse, som er aftalt i folkeretten.

Under Anden Verdenskrig blev mere end 13 millioner mennesker fra hele Europa sendt til Tyskland som tvangsarbejdere, blandt dem krigsfanger, civile tvangsarbejdere og kz-fanger. Flere millioner af dem omkom som følge af arbejds- og leveforholdene. Desuden myrdede nationalsocialisterne seks millioner jøder fra hele Europa.

FØR BESØGET

Benjamin Mørch (kortfattet biografi)

Benjamin Mørch blev født i Paris i 1922 som søn af danske forældre. Fra 1935 gik han i skole i København. Da den tyske værnemagt besatte Danmark i april 1940, var han netop i gang med at færdiggøre skolen. Benjamin Mørch ville ikke uden videre affinde sig med den tyske besættelse af Danmark. Han tog af sted til Nordafrika for at kæmpe mod tyskerne sammen med briterne. Da hans plan mislykkedes, tog han tilbage til København og gik aktivt ind i modstandskampen.

I slutningen af 1944 blev han anholdt af det tyske sikkerhedspoliti (Gestapo). Efter forhør i Vestre Fængsel blev Benjamin Mørch som politisk fange sendt til Horserødlejren i Nordsjælland. I august 1944 sendte den tyske besættelsesmagt de danske fanger til Frøslevlejren ved den dansk-tyske grænse. Her var Benjamin Mørch kun

i kort tid, for i midten af september 1944 var han en af de første danskere, der blev deporteret til koncentrationslejren Neuengamme tæt på Hamburg. Kort tid efter blev han sendt til kz-udelejren Husum-Schwesing, og først lang tid senere, flere årtier efter at være blevet befriet, var han i stand til at berette om, hvad han var udsat for her.

I december 1944 blev Benjamin Mørch sendt af SS til en anden kz-udelejr. Da de rømmede lejren i midten af april 1945, lykkedes det Benjamin Mørch at flygte. De amerikanske befriere havde gavn af hans sprogkundskaber, for han kunne hjælpe dem som tolk i fransk og kom efterfølgende til Paris sammen med en gruppe franskmænd. Efter Danmarks befrielse forlod han Paris og vendte hjem til København.

FØR BESØGET

Frøslevlejren 1944 - 45

Da den tyske besættelsesmagt i efteråret 1943 deporterede et stigende antal danskere til tugthuse og kz-lejre i Tyskland, protesterede de danske myndigheder flere gange. De efterfølgende forhandlinger med besættelsesmagten i januar 1944 medførte etableringen af en interneringslejr i Danmark, hvis formål det var at hindre yderligere deportationer.

I marts 1944 blev lejren opført ved Frøslev Plantage nær den dansk-tyske grænse. De danske myndigheder, som betalte for opførelsen og driften af lejren, forsøgte yderligere at opnå tilsagn om tilbageførsel af de allerede deporterede. Dette så besættelsesmagten positivt på, dog med undtagelse af jøderne, som var blevet deporteret i oktober 1943.

Den 13. august 1944 blev de første 750 danske fanger indespærret i Frøslevlejren, som husede det tyske sikkerhedspolitis fanger i Danmark. Den øverste ledelse havde, som i en tysk kz-lejr, SS-mandskab.

En måned efter at lejren var taget i brug, brød tyskerne selve grundlaget for lejrens oprettelse ved at deportere 195 fanger til kz-lejr i Tyskland. Den første deportation blev fulgt af flere, således at flere end 1.600 Frøslevfanger blev deporteret til Tyskland. 220 mistede livet.

Frøslevlejren blev oprindeligt bygget til ca. 1.500 fanger, men i marts 1945 var antallet over 3.000. I april nåede man som følge af evakueringen af nordiske kz-fanger i Tyskland helt op på 5.500 fanger. I alt passerede ca. 12.000 fanger lejren fra august 1944 til befrielsen.

FØR BESØGET

KZ-udelejren Husum-Schwesing

Konzentrationslejren Husum-Schwesing var en af i alt 87 udelejre for koncentrationslejren Neuengamme tæt på Hamburg. Den eksisterede kun i tre måneder, fra slutningen af september til slutningen af december 1944. SS sendte i alt 2.600 kz-fanger til Husum-Schwesing som arbejdskraft til opbygningen af den såkaldte „Friesenwall“. Det var et forsvarsanlæg, som skulle forhindre fjenden i at landsætte tropper på den nordfrisiske kyst. Ud over tysk arbejdskraft deltog talrige krigsfanger, tvangsarbejdere og kz-fanger i opførelsen af volden. De fleste skulle grave dybe grave, som skulle forhindre kampvogne i at passere.

De første 1.500 kz-fanger ankom til Husum-Schwesing den 25. september 1944. Den 19. oktober 1944 sendte SS yderligere 1.000 fanger til lejren, som var totalt overbelagt de følgende to uger. I

slutningen af oktober udbrød der sygdomme, som medførte talrige dødsfald blandt fangerne. I starten af november overflyttede SS 1.000 fanger fra Husum-Schwesing til Ladelund, hvor man var i gang med at oprette endnu en Neuengamme-udelejr til gravning af pansergrave.

Mere end 300 fanger omkom i koncentrationslejren Husum-Schwesing og på dens forskellige arbejdspladser. De fleste døde som følge af det umenneskeligt hårde arbejde og den fuldstændigt utilstrækkelige forplejning og indkvartering. Underernæringen betød, at fangerne havde konstant diarré og var modtagelige for sygdomme, og deres sår heledede ikke. Nogle fanger døde på grund af mishandling og skudsår.

B

UNDER BESØGET

Frøslevlejrens Museum

- 1** Klasserne mødes foran Frøslevlejrens museumsbarak H6. Her bliver de budt velkommen af museumspersonalet. Eleverne bliver præsenteret for programmet og får vigtige praktiske informationer om museumsopholdet. Eleverne skal prøve at præsentere sig for hinanden på nabosproget i to ryste-sammen-øvelser, hvilket kan være med til at bryde isen mellem partnerklasserne.
- 2** Elevene hører et foredrag om lejrens historie med særlig fokus på punkter som indkvartering, forplejning, arbejde og deportation.
- 3** Eleverne bliver inddelt i grupper af fire bestående af hver to danske og to tyske elever, og de får udleveret et opgavesæt A eller B.
- 4** Hver gruppe arbejder sammen om deres opgavesæt. Opgaverne er formuleret skiftevis på dansk og tysk og tilrettelagt således, at eleverne har nemt ved at finde de oplysninger i udstillingen, som kræves for at løse opgaverne.
- 5** Efter frokostpausen går to grupper sammen og præsenterer hinanden for deres resultater. Da der jo er to forskellige opgavesæt, vil det være oplagt, hvis en gruppe med opgavesæt A arbejder sammen med en gruppe med opgavesæt B.
- 6** Derefter har eleverne mulighed for at udforske lejren på egen hånd.
- 7** Dagen rundes af med en afsluttende snak i plenum for alle. Her vil der være lejlighed til at stille spørgsmål og komme med personlig feedback.

UNDER BESØGET

KZ-Gedenkstätte Husum-Schwesing

- 1** Besøget starter med en opvarmingsøvelse uden for Haus der Gegenwart efterfulgt af en kort præsentationsrunde. Hvis der ikke er blevet dannet blandede grupper endnu, inddeles grupperne nu med hver to danske og to tyske elever.
- 2** Grupperne får udleveret et arbejdsark, som de udfylder i fælleskab i løbet af formiddagen. De første ni spørgsmål kan besvares efter et indledende foredrag, som bliver holdt samtidig på dansk og tysk.
- 3** Rundgang på erindringsstedet i firmandsgrupperne. Eleverne bliver nødt til at lytte til stationerne 4, 6, 7, 8, 9 i audioguiden for at kunne besvare spørgsmålene.
- 4** Ved hver af disse stationer står lærere og guider klar til at hjælpe grupperne, hvis de har behov for det, og notere på en seddel, at de har været omkring de forskellige stationer.
- 5** Efter frokostpausen behandles særlige emner på Schloss vor Husum i gruppearbejde, f.eks. sammenligning af fangernes leveforhold med elevernes egne, eller sammenligning med Verdenserklæringen om Menneskerettigheder. Klasserne kan også selv foreslå emner.
- 6** Præsentation af gruppearbejdet og gennemgang af de udfyldte spørgeskemaer.

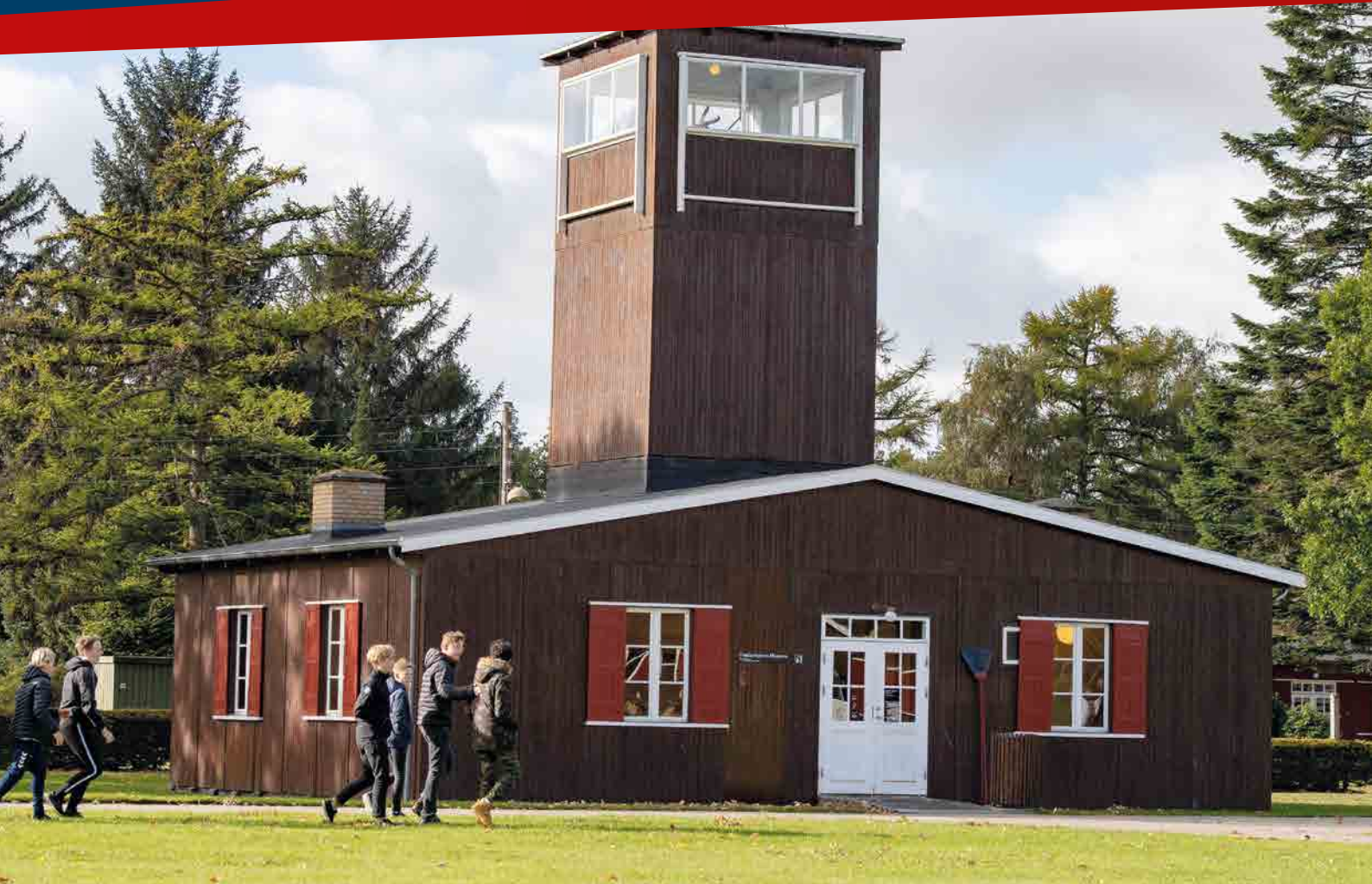
EFTER BESØGET

Opgaver til opfølgning

Opgaverne til brug for efterbehandlingen af besøgene forbinder emnerne „Menneskerettigheder“ og „Erindringskultur“ med temaet „Fangenskab i nazismen“. Det er ikke nødvendigt at arbejde med alle opgaver, de er snarere tænkt som supplerende tilbud. Efter aftale med guiderne kan efterbehandlingen allerede påbegyndes mod slutningen af besøget i Husum. Hvis klasserne er blevet delt, bør der først samles op på den viden, som de to halvdele af klassen hver især har erhvervet. I stedet for at skrive svarene ned, kan eleverne også lave tegninger eller collager eller vælge andre kunstneriske udtryksformer.

1 FN's Verdenserklæring om Menneskerettigheder

Firmandsgrupperne tager den artikel i Verdenserklæringen op igen, som de syntes var særlig vigtig i forberedelsesfasen: Hvilken uret gør den valgte artikel op med? Er der her tale om en konsekvens af, at folk blev frataget deres rettigheder i Frøslevlejren og i Husum-Schwesing, eller i en af de to lejre? Hvis det ikke er tilfældet, findes der et andet, historisk eller aktuelt eksempel på fratagelse af rettigheder, som artiklen gør op med?

FRØSLEVLEJRENS MUSEUM

Frøslevlejrens Museum beskæftiger sig hovedsageligt med den periode, hvor lejren fungerede som fangelejr for det tyske Sikkerhedspolitis fanger i Danmark i 1944-45. Et kernepunkt i udstillingerne er bl.a. deportationen af flere end 1.600 fanger til de tyske kz-lejre.

Museet viser ligeledes en udstilling om landssvigerne, dvs. personer, som blev dømt for utilbørlig samarbejde med den tyske besættelsesmagt frem til 5. maj 1945. Under retsopgøret efter besættelsen blev lejren, under det nye navn Fårhuslejren, anvendt som først interneringslejr under modstandsbevægelsens kommando og dernæst som statslig straffelejr.

Frøslevlejren

Nationalmuseet
National Museum of Denmark

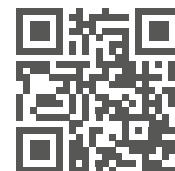
Frøslevlejren

Nationalmuseet
National Museum of Denmark

📍 Nationalmuseet
Frøslevlejrens Museum
Lejrvejen 83, barak H6
DK-6330 Padborg

☎ +45 4120 6053
@ froeslevlejrensmuseum@natmus.dk
🌐 www.natmus.dk

KZ-GEDENKSTÄTTE HUSUM-SCHWESING

Fra kz-udelejr til mindsted

Husum-Schwesing var fra september til december 1944 en udelejr for koncentrationslejren Neuengamme. SS sendte ca. 2.600 mænd fra talrige europæiske lande til Schwesing. De skulle udføre tvangsarbejde på byggepladser til den såkaldte „Friesenwall“, som set med nutidens briller var et meningsløst forsvarsanlæg. Mere end 300 kz-fanger omkom i Husum-Schwesing som følge af de umenneskelige forhold og mishandlinger. De døde blev begravet i massegrave på kirkegården Ostfriedhof i Husum. I flere årtier var det gravanlæg, der blev indviet her i 1957, det eneste mindesmærke for de døde i kz-udelejren.

I efterkrigstiden husede den tidligere kz-udelejr først tyske flygtninge. Derefter blev lejrens barakker revet ned, hvorfor næsten alle spor af bygningerne forsvandt. Borgerengagement var en medvirkende årsag til, at Kreis Nordfriesland i 1987 etablerede et mindsted på det område, hvor den tidligere lejr havde ligget. KZ-Gedenkstätte Husum-Schwesing fremstår med mindesmærker udført af en kunstner og udgravede barakfundamenter.

I 2016 og 2017 udvidede Kreis Nordfriesland mindstedet. I udkanten af det tidligere lejrområde findes der i dag en vejrfast permanent udstilling og en bygning med seminarrum, Haus der Gegenwart. Rundgange, workshops, en audioguide og mindstedets hjemmeside supplerer informations- og undervisningstilbuddet.

KZ-Gedenkstätte Husum-Schwesing

**KZ-Gedenkstätte
Husum-Schwesing**

📍 KZ-Gedenkstätte Husum-Schwesing
Engelsburg 10
D-25813 Schwesing

☎ +49 4841 8973 0
@ kulturamt@nordfriesland.de
🌐 www.kz-gedenkstaette-husum-schwesing.de/

BAGGRUNDSMATERIALE

Frøslevlejrens Museum og KZ-Gedenkstätte Husum-Schwesing

Frøslevlejrens Museum

Bog på dansk

Henrik Skov Kristensen: En station på vej til helvede. Harreslev banegård og deportationen af danske fanger fra Frøslev til tyske koncentrationslejre. Flensborg/Aabenraa 2002.

Artikel på tysk

Henrik Skov Kristensen og Matthias Schartl: Harrislee – eine Station auf dem Weg in die Hölle, in Grenzfriedenshefte Heft 3 1995, S. 143-180.

Bog på dansk

Jørgen Mågård (red.): Fanger i Frøslevlejren 1944-45. Hernov 1988 (1. udg. 1974)

KZ-Gedenkstätte Husum-Schwesing

Bog på tysk

Klaus Bästlein (Hrsg.): Das KZ Husum-Schwesing. Außenkommando des Konzentrationslagers Neugamme. Materialien zu einem dunklen Kapitel nordfriesischer Geschichte. 30. Januar – 50 Jahre Machtergreifung, Bredstedt/Bräist 1983

Artikel på tysk

Fiete Pingel und Thomas Steensen: Die KZ-Außenlager Husum-Schwesing und Ladelund, in: Uwe Danker (Hrsg.): Zwangsarbeitende im Kreis Nordfriesland 1939 – 1945, Bielefeld 2004, S. 217-291

Bog på dansk

Benjamin Mørch: Mærket for livet, Erindringer fra fangelejre, fængsler og kz-lejre, København 1991

Artikel på tysk

Erinnerungen aus dem KZ Husum-Schwesing Link: https://www.beirat-fuer-geschichte.de/fileadmin/pdf/band_07/Demokratische_Geschichte_Band_07_Essay08.pdf

